

Työvoiman käyttö: Tilastollinen tarkastelu ja työpolitiikka

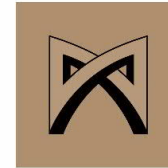
Satu Ojala

Yliopistonlehtori, sosiaalipolitiikka

Yhteiskuntatutkimus, Työelämän tutkimuskeskus, Tampereen yliopisto

10.12.2020 Työelämän tutkimuspäivät

Pirstoutuvatko työurat?

Työsuojelurahasto
Arbetarskyddsfonden
The Finnish Work Environment Fund

Tervetuloa työurien tutkimusseminaariin perjantaina 11.12. klo 9.30–10.30 Zoomissa

Työsuojelurahaston hankkeessa Pirstoutuvatko työurat? valmistellun teoksen julkistus ja keskeiset tutkimushavainnot. Satu Ojala, Tampereen yliopisto: *Pirstoutuvatko työurat? Teollisuusalat talouden ja teknologian murroksissa (toim. Satu Ojala ja Pasi Pyöriä, Tampere University Press)*
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-028-1>

Osa I Työurat eri elämänkaaren vaiheissa

Nuorten moninaiset työmarkkinasiirtymät. **Pekka Virtanen, Tampereen yliopisto**

Naisten ja miesten työurien eriarvoisuus ja perhevapaat. **Janne Salonen, Eläketurvakeskus**

Työurajohtaminen – vertaisryhmävalmennuksen vaikutukset varttuneiden työntekijöiden työhyvinvointiin ja työuraan (RCT). **Mervi Ruokolainen, Työterveyslaitos**

Osa II Talouden ja yritysinvestointien työuravaikutukset

Kiinan tuontishokki ja teollisuustyöntekijöiden työurat Suomessa.

Terhi Maczulskij, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos

Yrityksen investoinnit aineettomaan pääomaan henkilöstön työuran kannalta.

Pasi Pyöriä, Tampereen yliopisto

Tässä esityksessä arvioin:

- kuinka suuri osa työllisistä oli vuonna 2018 joustavissa ("epätyypillisissä") töissä
  - vastentahtoisesti
  - ja samalla pienituloisia
- kuinka usein palkansaajien työ on säännöllisen kilpailutuksen kohteena
- sekä millaisia huomioita tästä seuraa työpolitiikan kannalta.

Miksi teen tämän tarkastelun?

Suomen työmarkkinoita väitetään jäykiksi. Eri indikaattoreita (työajat, irtisanomisen helppous) tarkastelemalla osoittautuu, että väite palautuu etenkin palkkojen määräytymisen perusteisiin

- vaikka palkat joustavat jo ylöspäin ja vaihtelevat huomattavasti yritysten ja toimialojen sisällä ja välillä (Vainiomäki 2017; 2018).

Jäykkyysolettamaa koskevassa keskustelussa unohtuu säännönmukaisesti, että asiaa on arvioitava eri indikaattoreilla (vrt. Jonker-Hoffrén, Sippola & Ojala 2018). Erityisen tärkeää on ymmärtää, että ***Suomessa on laajat mahdollisuudet joustavaan työvoiman käyttöön.***

Kuinka suuri osuus työllisistä 15–64-vuotiaista on joustavassa työssä? Perustuu Tilastokeskuksen v. 2018 työvoimatutkimukseen

	Painotettu N yht.	% työllisistä	% työllisistä naisista	% työllisistä miehistä
Palkansaaja, pysyvä kokoaikatyö	1.598 milj.	65	61	69
Palkansaaja, määräaikainen kokoaikatyö	260 000	11	12	9
Palkansaaja, pysyvä osa- aikatyö	219 000	9	13	5
Palkansaaja, määräaikainen osa-aikatyö	104 000	4	6	3
Yrittäjä tai yrittäjäperheenjäsen, jatkuva työ	256 000	10	8	13
Muu yrittäjä tai yrittäjäperheenjäsen	30 000	1	1	2
Yhteensä	2.467 milj.	100	100	100

Yrittäjistä itsensätyöllistäjiä karkeasti puolet

- *Yrittäjät Suomessa 2017* -tutkimuksen perusteella 55 prosenttia kaikista yrittäjistä oli itsensätyöllistäjiä (erotukseksi maatalousyrittäjistä ja työnantajayrittäjistä, ks. Sutela & Pärnänen 2018, 20).

- **Välitilinpäättös 1. 15–64-v. työllisistä yli 700 000 eli 30 prosenttia joustavissa töissä v. 2018:**
  - 24 % osa- tai määräaikaisissa palkkatyösuhteissa (31 % työllisistä naisista ja 17 % miehistä)
  - ja 6 prosenttia kaikista työllisistä itsensätyöllistäjiä.

Huomioin lisäksi sen, ovatko palkansaajan työtehtävät säännöllisen kilpailutuksen kohteena

...”kun köksäys ja kuuraus kilpailutettiin”..
(ks. Hirvonen & Mankki 2017)

Tilastokeskuksen Työolotutkimus 2018: Ovatko työtehtävät säännöllisen kilpailuttamisen kohteena

	% palkansaajista	% miespalkansaajista	% naispalkansaajista
Kyllä	16	17	15
Ei	84	83	85
Yht.	100 %, n=4086	100	100

Keskimääräistä (16%) enemmän kilpailutuksen kohteena ovat:

- hallinto- ja tukipalvelutoiminnan toimialalla työskentelevien työt (38 %)
- kuljetuksen ja varastoinnin alan työt (33 %)
- rakentamisen ja infrastruktuurin alojen työt (22 %)
- terveys- ja sosiaalipalvelualoilla työssä olevien työt (18%).

Kuinka usein palkansaajilla on yhtä aikaa osa- ja/tai määräaika- ja/tai nollatunti- ja/tai vuokratyösopimus? Työvoimatutkimus 2018

	Painotettu N yht.	%	% naisista	% miehistä
Palkansaaja, pysyvä kokoaikatyö	1.576 milj.	72	65	79
1–4 joustavan työsuhteen piirrettä	606 000	28	34	20
Yhteensä	2.181 milj.	100	100	100

Entä kun huomioidaan myös se, onko työ säännöllisen kilpailutuksen kohteena? Työolotutkimus 2018

	%	% naisista	% miehistä
0 piirrettä	64	60	68
1–5 joustavan työsuhteen piirrettä	36	40	32

Entä kuinka usein tämä on ongelma? Toisin sanoen tilanne vastentahtoinen

- > osa-aika: kokoaikatyötä ei ollut tarjolla
- > määräaika: pysyvää työtä ei ollut tarjolla
- > vuokratyö: muuta työtä ei ollut tarjolla
- > nollasopimus: kyseistä työtä tai mitään muuta ei tarjolla
- > kilpailutuksen kohteena: vastentahtoisuutta ei ole tiedusteltu. Huomioin ne, joilla tilanteeseen yhdistyy myös irtisanomisen uhka (33 % kilpailutuksen kohteena olevista – 5 % kaikista palkansaajista)

	% palkansaajista	% naisista	% miehistä
Palkansaaja, pysyvä kokoaikatyö tai vapaaehtoinen joustava	83	80	86
1–5 vastentahtoiseksi tulkittavaa joustavan työsuhteen piirrettä	17	20	14
Yhteensä	100	100	100

Välitilinpäättös 2: Kaikista *työllisistä* vastentahtoisesti epätyypillisissä töissä olevia palkansaajia on 15 prosenttia.

Millä toimialoilla käytetään eniten työvoimaa, joka joustaa vastentahtoisesti?

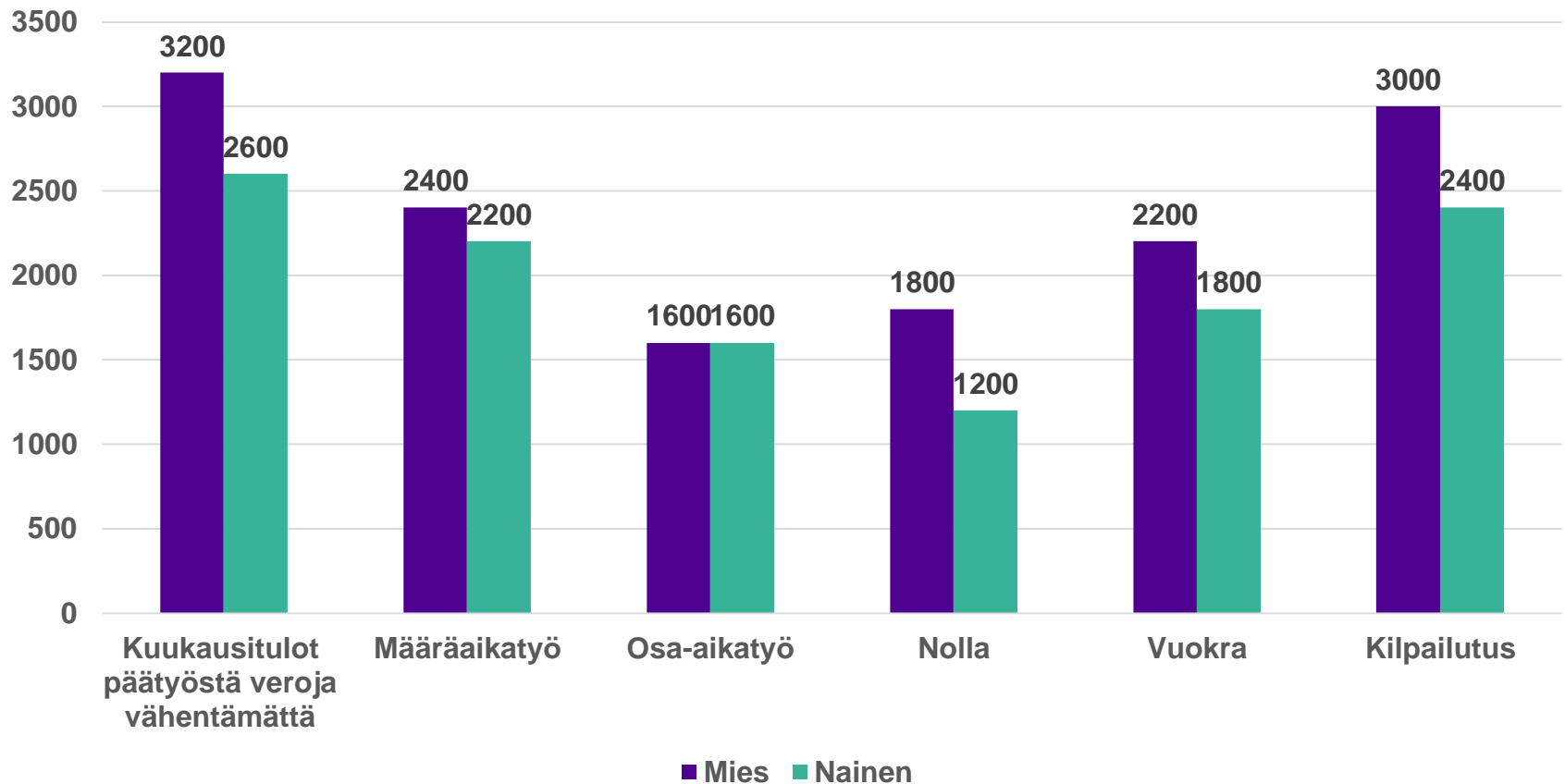
- Keskiarvoon (17% palkansaajista) nähden:
  - Taiteet, viihde ja virkistys 31 %
  - Hallinto ja tukipalvelutoiminta 28 %
  - Koulutus 24 %
  - Majoitus ja ravitsemistoiminta 24 %
  - Muu palvelutoiminta ja kotitaloudet 24 %
  - Kuljetus ja varastointi 23 %
  - Terveys- ja sosiaalipalvelu 18 %.

Entä yrittäjätöön vastentahtoisuus?

- *Yrittäjät Suomessa 2017* -tutkimuksen mukaan ”noin viidennekselle (19 %) yrittäjistä yrittäjyydessä oli kyse ennen kaikkea olosuhteiden luomasta pakosta” (Sutela & Pärnänen 2018, 38)
  - Itsensä työllistäjillä ja naisilla hieman useammin
  - palkkatyön puute tai ”ulkoistaminen ja yrittäjyys alan käytäntönä kuvaavat tämän ryhmän tilannetta”.

Välitilinpäättös 3. Kaikista yrittäjistä 19 prosenttia on vastentahtoisesti yrittäjiä. Tämä on 2 prosenttia kaikista työllisistä.

Mitä eri joustavissa töissä ansaitaan? Palkansaajat, työolo 2018

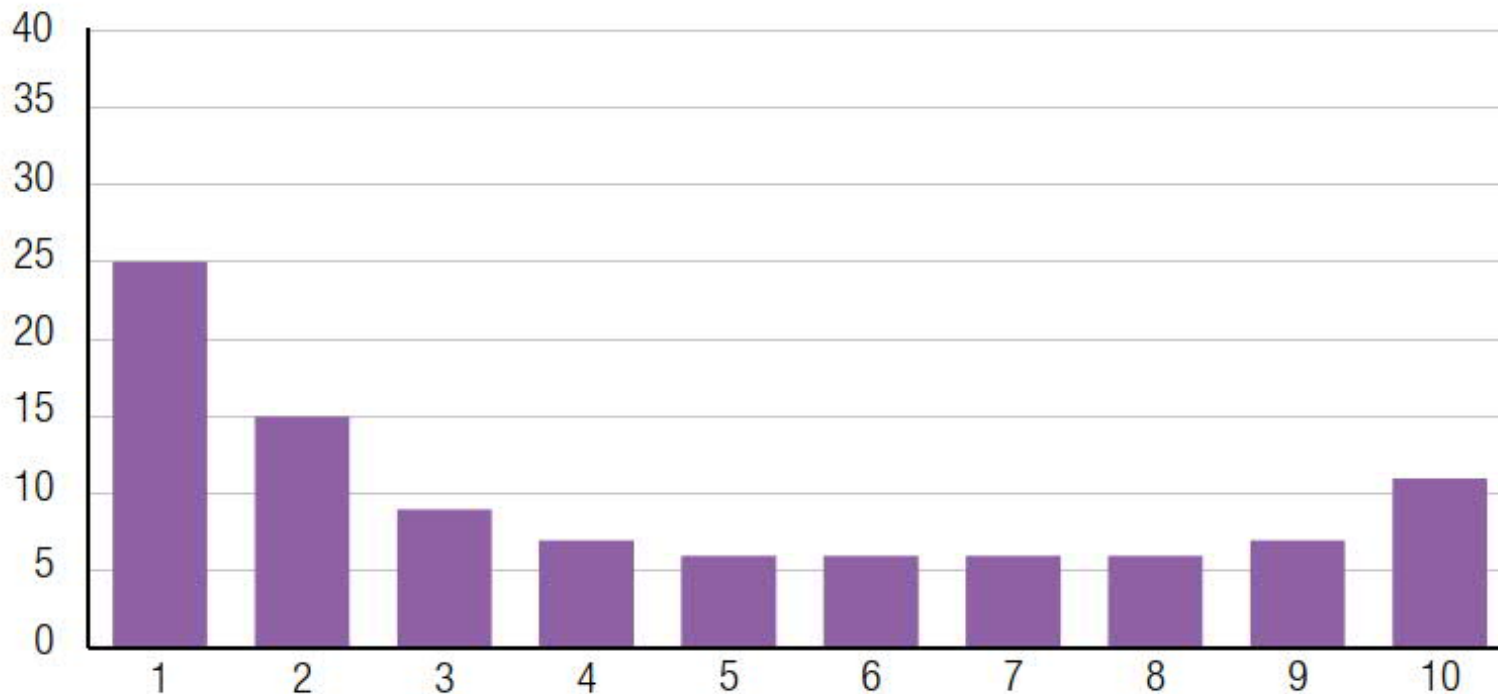

Mitä eri joustavissa töissä ansaitaan? Itsensätyöllistäjät, Yrittäjät Suomessa 2017 (Sutela & Pärnänen 2018, 62)

Kuvio 6.2

Itsensätyöllistäjät tulodesiileittäin 2016, %.

Tulonjakotilasto ja työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Tilinpäätös

Kaikista 15–64-vuotiaista työllisistä palkansaajista ja yrittäjistä v. 2018:

- 30 prosenttia oli joustavissa työolosuhteissa
- 17 prosenttia vastentahtoisesti
- naiset hieman useammin kuin miehet.

Arvion rajoitukset

- Työolotutkimus aliarvioi hieman nollatunti- ja vuokratyösopimuksella olevien osuuksia.
- Alustatyö on periaatteessa mukana työvoimatutkimuksen yrittäjiksi itsensä ilmoittavien myötä, mutta tulee hieman aliarvioiduksi. Työvoimatutkimus tavoittaa vain maassa pysyvästi asuvat.

Kysynkin, ovatko suomalaista työmarkkinat jäykät, kun työtä voi teettää alle kymppin tuntihinnalla, 30 prosenttia työllisistä on joustavissa töissä, ja erilaisten määräaikaisten alihankintasopimusten käyttö on mahdollista ja yleistä?

- Joustavien, heikkopalkkaisten työsuhteiden liiallinen yleistyminen heikentää valtiontaloutta. Talouspolitiikan arviointineuvosto suositti vuotta 2019 koskevassa raportissaan, että jatkossa tulisi ”tarkkailla työllisyyden kasvun laatua fiskaalisesta näkökulmasta” (s. 12).
- Epätyypillisten töiden matalaa tulotasoa kompensoidaan mm. asumistuella, sovitellulla ansiopäivärahalla ja jopa toimeentulotuella.

Työikäisen väestön kannalta joustavien työsuhteiden käytössä kyse on samalla tulonjaosta ja -tasauksesta elämänkaarella

- Yksilön kannalta vastentahtoinen joustaminen liittyy:
  - korkeampaan työttömyysriskiin
  - mahdollisesti perheen perustamisen lykkäämiseen
  - toimeentulostressiin
  - heikompiin ansioihin ja niiden kehitykseen ja samalla heikompaan ansiosidonnaiseen sosiaaliturvaan → tuloero kumuloituu työuran varrella ja elämänkaarella.
- Onko nykyinen työn yhteiskuntasopimus työntekijälle reilu?

Lopuksi

- OECD:n ja EU:n aiemmat työllisyysstrategiat korostivat työvoiman joustavaa käyttöä. Oletuksena oli, että korkea työsuhdeturva ja työmarkkinoiden sääntely heikentäisivät työllisyyttä (ks. Rubery & Piasna 2017).
- Suomessa oletetaan lisäksi, että keskitetty työmarkkinoiden neuvottelujärjestelmä, paikallisen sopimisen oletettu puute tai palkkojen alarajojen joustamattomuus heikentäisivät työllisyyttä tai ylläpitäisivät työttömyyttä. Kaikki nämä olettamukset ovat osin tai kokonaan virheellisiä eivätkä perustu tutkimusnäyttöön (Böckerman ym. 2017; Haaparanta 2020; Sippola, Jonker-Hoffrén & Ojala 2021).
- Jill Rubery ja Agnieszka Piasna (2017) suosittelivat eurooppalaisia työmarkkinapolitiikkoja halkovan analyysinsä perusteella, että **työmarkkinoilla tarvitaan jo osallistavaa uudelleensääntelyä (inclusive re-regulation)**.
  - Sääntely turvaa myös työnantajia yritysten keskinäiseltä palkka- ja hintakilpailulta sekä kansantaloutta kestävyysvajeilta.

Kiitos ja kirjallisuus!

Böckerman Petri, Kosonen Tuomas, Maczulskij Terhi, Keränen Henri (2017) [Job Market \(In\)Flexibility](#). Reports 34. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos.

Haaparanta Pertti (2020) Työmarkkinoiden rakenneuudistukset eivät välttämättä lisää työllisyyttä eivätkä vähennä työttömyyttä. [PT-Blogi](#) 1.10.2020.

Hirvonen Helena & Mankki Laura (2017) Kunnallisen liikelaitoksen yhtiöittäminen: kun köksäys ja kuuraus kilpailutettiin. Teoksessa Eskelinen Teppo, Harjunen Hannele, Hirvonen Helena & Jokinen Eeva (toim.) [Tehostamistalous](#). Jyväskylä: SoPhi, 100–119.

Jonker-Hoffrén Paul, Sippola Markku & Ojala Satu (2018) Kolmikanta ei jäykistä työmarkkinoita. [Alusta!](#)

Rubery Jill & Piasna Agnieszka (2017) Labour market segmentation and deregulation of employment protection in the EU. Teoksessa Agnieszka Piasna & Martin Myant (Eds) [Myths of Employment Deregulation: How it neither Creates Jobs nor Reduces Labour Market Segmentation](#). Brussels: ETUI, 43–60.

Sippola Markku, Jonker-Hoffrén Paul & Ojala Satu (2021) *Irti keskitetystä, kohti paikallista – Kolme myyttiä paikallisesta sopimisesta*. Helsinki: Teollisuuden palkansaajat TP ry. Analyyseja. Ilmestyy tammi-helmikuussa 2021.

Sutela Hanna & Pärnänen Anna (2018) *Yrittäjät Suomessa 2017*. Helsinki: Tilastokeskus.

Talouspolitiikan arviointineuvosto (2020) [Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti 2019](#). Helsinki.

Vainiomäki, Jari (2017) Palkkaerot ja palkkojen joustavuus Suomessa. [Talous & Yhteiskunta](#) 45(3): 34–43.

Vainiomäki, Jari (2018) Ketkä poistuvat rutiiniammateista ja kuinka se vaikuttaa tulevaan palkkakehitykseen? [Yhteiskuntapolitiikka](#) 83(3): 272–286.